

IN MEMORIAM
MARIJAN CIPRA
(1940.–2008.)

Toni
Bandov

Ali kada mi *jesmo*? I, na bitak naš,
Kad *on* će zemlju i zvijezde upravljati?

Uistinu pjevati, drugi je neki dah.
Dah oko ničega. Dašak u Bogu. Vjetar.

R. M. Rilke

Ovim kratkim tekstom obnavljamo sjećanje na profesora Cipru, 195
doduše iz pera osobe, ili bolje rečeno generacije, koja ga nikada slušala, a ni vidjela nije. Iako do ove generacije nije doprijetla 'ciprizirajuća' vatra koja se znala otkrivati i uz taktove valcera, ipak nam duh vremena nije uskratio pitanje o Cipri. Štoviše, i uputno je održavati sjećanje iz sveučilišne prošlosti kako bi 'povijesno nerođeni narod' (Despot), jednoga dana mogao čitati o duhovno rođenim pojedincima vlastite prošlosti. Tim više što je njegovo djelo (prije svega *Metamorfoze metafizike* i *Temelji ontologije*) i dalje živo prisutno na sveučilištima u obliku literature. Stoga i ovaj tekst ne bi trebao služiti kao formalno odavanje počasti, nego više kao poziv na dijalog, prvenstveno otvaranjem dveri *Metamorfoza metafizike* koje su ostale zakračunate prešućivanjem. Njihovim otvaranjem pruža nam se poticajan razgovor s filozofima (a uzdajući se u Heideggera to bi značilo da smo počeli filozofirati) i uvid u napor što ga filozofija uvijek iznova poduzima u mišljenju 'gigantomahije bitka i nebitka kroz povijest'. Čisto da zagolicamo filozofski duh možda i ne bismo previše skrenuli kada bismo spomenuli da se svojedobno u studentskoj populaciji rodila neka vrst štovateljskog kruga oko Cipse. Navodno se i stari Bloch oduševio slušajući jedno njegovo izlaganje na Korčulanskoj ljetnoj školi. Ipak, da se ovo ne bi pretvorilo u igru zavoda, trebalo bi pronaći i uporišnu točku kao točku izviđanja za pokretanje daljnjih razgovora.

Marijan Cipra rođen je 22. kolovoza 1940. u Zagrebu kao sin Mila Cipse, skladatelja (*Peti gudački kvartet*, *Triptihon dalmatinskih gradova*), filozofa i germanista, 'zanimanjem i obrazovanjem posebno vezanim uz njemačku kulturu i umjetnost' (Hrvatska glazba, 17. I. 2006.). To donekle i pojašnjava Ciprino odlično poznavanje njemačkog jezika kao i plodan prevoditeljski rad. Da nabrojimo samo neke od prijevoda: *Prilog zasnivanju ontologije* Nicolaia Hartmanna, također i Hartmannova *Etika* i *Ogledi o vidovitosti* (Kant/Schelling/Schopenhauer), jedan je od prevoditelja Heideggerovog djela *Kraj filozofije i zadaća mišljenja*, Schellingova *Filozofija umjetnosti* itd.

Završio je Klasičnu gimnaziju nakon koje upisuje filozofiju i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1964. postaje asistentom na Katedri za povijest

196 filozofije. Doktorirao je 26. lipnja 1975. obranom disertacije pod nazivom *Metamorfoze metafizike*. Disertacija se 1978. tiska kao zasebna knjiga (koja je prvotno zamišljena kao tetralogija, u svezi s učenjem o hebdomadama) (Cipra, 1999a) i po redu stvari 1979. Cipra treba biti izabran za docenta. No, iako je izvješće povjerenstva bilo pozitivno, na kraju je ipak oboreno (a ideološko kadriranje očuvano) intervencijama Gaje Petrovića ‘zbog fusnote’ u *Metamorfozama* o Schellingovu učeniku Ignazu Paulu Vitalisu Troxleru (Cipra, 1999a) koje je povuklo pitanje o antropozofskoj podlozi *Metamorfoza* i Rudolfu Steineru¹ (čiji je rad Cipra vrlo dobro poznao, ali što se u više slučajeva ‘prečesto kritički naglašavalo i nepravedno stavljalo u pročelje’ (Cipra, 2003: Pogovor)). Zašto se to dogodilo baš na odsjeku za filozofiju najbolje bi se moglo izraziti parafrazom izvrsne dijagnoze (koje će se sjetiti mladohegelovci nedavnog proljeća) koju je postavio prof. Borislav Mikulić za jedan drugi problem: ‘Htjeli su postati lijekom (umišljenoj) bolesti kojoj su (dijelom) sami uzrok’. Sve je to urodilo kasnijim antagonizmom spram Gaje Petrovića i dalo nekoliko antologijskih susreta na hodnicima. Poslije tih nemilih događaja Cipra je kao stipendist zaklade A. von Humboldt boravio u Freiburgu gdje se, pod mentorstvom Wenera Marxa, proučavao Heidegger, ali nije bio oduševljen. Tek 1989. biva izabran u zvanje docenta na Filozofskom fakultetu, ali samo nakratko, već 1991. je umirovljen (drugim prevratom). To je razdoblje službene *docenture* ostalo usječeno u sjećanju studenata velikim Ciprinim povratkom i inspirativnim predavanjima, vrlo posjećanima i nadasve nekonvencionalnima. Je li to razdoblje bilo u mogućnosti izroditi veću metafizičku tendenciju boljom recepcijom njegova glavnog djela, ostaje također jednim od pitanja.

Poslije toga izdaje djela: *Misli o etici* (koje namjernika mogu zarvarati jer se radi o pisanju etike Spinozina tipa), *Temelji ontologije* (prema Damiru Barbariću: ‘Temelji ontologije su onaj osvrt na razvoj metafizike Zapada koji nam je ostao uskraćen izostankom

1 — Više o tome događaju vidi *Vrijeme metamorfoza* (2009), Zagreb: Matica hrvatska, dio: Franjo Zenko.

nastavaka *Metamorfoza*’, mada prešućujemo glasove o istinskom ‘nastavku’ koji navodno još šuti, ostavljen u rukopisima), *Uvod u filozofiju i Spoznajna teorija*. U to vrijeme djela počinju tematizirati kršćanstvo i njen odnos s filozofijom što Barbarić opisuje kao *ontoteologiju kristocentrične faze*. Ipak, metafizička linija ne izostaje jer tu ono etičko biva shvaćeno kao tek omogućeno metafizičkom pozadinom ‘koje bitku etičkog podaruje moć i sankcije njegova važenja’ (Cipra, 1999b). A kako je uvjeren da u temelju svijeta leži ‘jedno dobro i sloboda’ (Cipra, 1999b), onda bi iz današnje perspektive nabujalog nihilizma (slikovitije: Kleeov Angelus Novus, onako kako ga Benjamin vidi), u kojemu su pali svi ‘oni zakulisni tumači svijeta’, ‘uskršnuće metafizike’ moglo nastupiti ‘obnovom iskonskih veza s teologijom’ (Cipra, 2007).

Za bolji uvid u Ciprin pristup filozofiji valjalo bi se poslužiti *Metamorfozama* jer je već napomenuto da je svrha ovog teksta poziv na dijalog. Ustvari, kakvo nas uopće postavljanje pitanja može uputiti na Cipru? Kod nas se mlađih javio u prvim izlascima pred seminar-sku agoru. Tamo, gdje se *θαυμάζειν* znao pojaviti nakon prizivanja prvih krotitelja mita u pitanjima o Jednom, vatri, Ideji, pokretaču, a gdje se *ἀρετή* znala izvorno grčki – kao naviknuta izvrsnost.

Cipra u svojim djelima piše pristupačno i poticajno, s istančanim osjećajem za povijesnost i naraciju te je ‘više onaj koji zna i daje odgovore’ (Cipra, 2003: Pogovor). Način na koji vlada filozofijskim znanjem dolazi do izražaja u povezivanju ‘vječnih istina’ koje su svoju istinitost izgovorile na usta starih te ju dalje prepoznajući kroz povijest filozofiranja tvoreći jedan jasan pregled. *Metamorfoze*, prva etapa u objedinjavanju sveukupnog istinovanja istine same ili grčka filozofija do Aristotela, pokreće se u pitanju: ‘Što filozofija jest u odnosu na ono što odista jest?’ (Cipra, 1999: Predgovor). Da bi filozofiranje uopće započelo filozof mora imati ‘pretpomišljaj istine’ kao ono omogućujuće samog filozofiranja koje zahvaća biće (izrečeno jednoznačno ili višeznačno).

Nit vodilja koja pruža mogućnost kompozicije kakvu imaju *Metamorfoze* Ciprina je pripadnost smjeru filozofiranja pod nazivom ‘*philosophia perennis*’ koji bi se na ovaj način dao izgovoriti: *Filozofija je jedna, ali se uvijek drukčije manifestira kroz svoju povijest*.

198 *Vječni su i problemi koje filozofija rješava i na koje se uvijek nanovo vraća.* Pa stoga i sam naziv *metamorfoze* (promjena oblika, preobrazba) puno ne iznenađuje jer pogađa samu stvar.

Leibnizovo: *Zašto radije nešto jest, a ne ništa*, provlači se kroz većinu njegovih djela, kao presjek, za čitatelja i sebe, još jedno (i uvijek potrebno) izviđanje ljepote kao i težine onoga *biti (ne)što?* I nakon takve kritične stanke opet bi, ustrajući, ponudio širok dija-pazon odgovora. Misao je o metafizici tu i suviše očita, koja nije tek nešto što treba 'preboljeti', 'prevladati' (überwinden), nego je tek ona *tražena znanost* – episteme zetoumene, što Cipra jako dobro zna. Jer (po onoj staroj ireverzibilnoj devizi) ako biće jest, onda nužno jest i bitak.

Kako se odmičemo od zadnjih velikih filozofijskih sustava, tako i svjedočimo kako metafizička zahvaćanja blijede. Je li se možda *moglo dogoditi* da je filozofija u umoru, bezvoljnosti i opterećenosti metafizičkim (neriješenim i uvijek nanovo dolazećim) pitanjima prešutno dopustila da se po uzoru na znanost razvodni svakojakim disciplinama i tim se činom počela navikavati da 'zaobilazi neugodna pitanja' (Hartmann, 1976), ostavi ih historiji? To svakako ide u korak s aksiomatskim pristupom u znanstvenom istraživanju. Ali opet, je li uopće moguće govoriti o filozofskim problemima kao povijesno završenima? Hartmann u svojem *Prilogu* govori o velikoj povijesnoj liniji problema bitka, koja se uz višestruke prekide, zakrivanja, ipak ispostavlja kao jasna i jednoznačna. Jedan od pri-govora 'dohegelovskoj' metafizičkoj tradiciji nalazi se u problematičnom poglavlju *Metamorfoza* pod nazivom 'Vrijeme filozofije' gdje se tematizira isključivanje vremena u istraživanjima prvih počela i uzroka koje je kao takvo, preživjelo u 'bivstveno nižoj i manje vri-jednoj disciplini – fizici'.

... 'ovdje ti završavam pouzdani govor i spoznaju iz okružja istine – odavle pa dalje iskušavaj smrtnikâ mnijenja slušajući varavi poredak mojih riječi' (Parm. V. 50).

Mojra Atropa prekinula je nit života 2. svibnja 2008., u vrijeme kada se bavio prevođenjem Schelera.

LITERATURA

- Barbarić, Damir (ur.) (2009). *Vrijeme metamorfoza*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Cipra, Marijan (1999a). *Metamorfoze metafizike*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Cipra, Marijan (1999b). *Misli o etici*. Zagreb: Školska knjiga.
- Cipra, Marijan (2003). *Temelji ontologije*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Cipra, Marijan (2007). *Uvod u filozofiju*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Hartmann, Nicolai (1976). *Prilog zasnovanju ontologije*. Čakovec: Zrinski.
- Hrvatska pošta (2006). 'Hrvatska glazba - Milo Cipra'. URL: <http://www.posta.hr/main.aspx?id=148&idmarke=1082>
- Kovač, Srećko (2008). 'Marijan Cipra'. *Filozofska istraživanja* 28(2)
- Žunec, Ozren (2008). 'Marijan Cipra'. *Prolegomena* 7(2): 225-228.